

vremensku udaljenost tih dvaju doživljaja grada, kao i analizu društvenoga i pravnoga sustava grada.

Na kraju nalazi se zaključak britanskoga povjesničara europske urbane povijesti Petera Clarka pod naslovom „Gradovi i povjesničar“, koji je preveo Tomislav Brandolica. U tekstu se donose, uz pregled razvoja urbane povijesti u Europi, inspirirajući novi motivi i ideje za buduće povjesničare koji bi trebali intenzivnije istraživati urbanu povijest koja pruža brojne odgovore na druga složenija historiografska pitanja.

Poslije zaključka priređena je cjelovita bibliografija izvora i literature kojima su se služili svi autori u zborniku te vrijedno imensko kazalo.

Ovaj je zbornik radova uistinu pokazao kako su prikazi gradova, njihovih poznatih osoba, fenomena i povijesnih problema upotpunili panoptikum urbane povijesti značajnih europskih središta u hrvatskoj historiografiji. Međutim, njegova se najviša vrijednost očituje kao plod uspješne suradnje profesora Filipa Šimetina Šegvića i njegovih studenata za novu i vrijednu historiografsku produkciju.

Vlatko Smiljanić

Habsburško plemstvo i nacionalsocijalizam

*Marija Wakounig – Václav Horčíčka – Jan Županič (ur.),
„Habsburgischer Adel. Zwischen Nation. Nationalismus –
Nationalsozialismus (1870-1938/1945)“, Wien – Hamburg: New
Academic Press, 2021, 284. str.*

Osim uvodnog teksta, knjiga na 284 stranice sadrži trinaest članaka podijeljenih na četiri cjeline, bibliografiju i kazalo imena. Prvo je poglavlje naslovljeno „Pravni položaj“, a čine ga sljedeći članci: Ilse Reiter-Zatloukal, „Das ‘Habsburgervermögen’ in Österreich von 1918 bis in die Zweite Republik“ (15-51), Maria Pronay, „Legitimus“ (53-70) i Jan Županič, „Wege zum Aufstieg: Die Verleihung von Adelstiteln in der Habsburgermonarchie und die Frage des ‘Ordensadels’“ (71-85). Drugo poglavlje bavi se osobnim položajem pojedinaca između posjeda i/ili nacije, a sadrži sljedeće članke: Christoph Augustynowicz, „Orientierungen zwischen Łancut und London: Der Fall Alfred Antoni Potocki unter besonderer Berücksichtigung seiner Einstellung zu den autoritären Regimen der 1930-er Jahre“ (89-97); Georg Kastner, „Franz Ferdinand und die Nationalen“ (99-114) i Marija Wakounig, „*To Be or Not to Be*, das ist hier die Frage: Otto Windisch-Graetz“ (115-124). Treća cjelina sagledava u istom kontekstu posjeda i nacije položaj pojedinih plemićkih rodova u sljedećim člancima: Magdalena Bruckmüller-Schindler, „Zerfall des Besitzes der Auersperg in Gottschee (Kočevska)“ (127-144); Václav Horčíčka, „Die Durchführung der Bodenreform auf den liechtensteinischen Gütern in der Tschechoslowakei Ende der Regierungszeit Johanns II. (1918-1929)“ (145-158), Konstantinos Raptis, „Zwischen Tschechen, Deutschen und der monarchischer Treue: Die Harrach (1870-1945)“ (159-

173) i Johanna El Kalak-Haugwitz, „Zwischen Anpassung und Widerstand zur Zeit des ‘Protektorats Böhmen und Mähren’ am Beispiel von Heinrich und Ottokar Haugwitz“ (175-191). Napokon, četvrta se cjelina bavi zemljopisnim i nacionalnim okvirom te sadrži tri članka: Judit Pál, „Die politische Rolle der siebenbürgischen Aristokratie vor dem Ersten Weltkrieg“ (195-213), Iskra Iveljić, „Der Adel in Kroatien und Slawonien: Zwischen glanzvoller Tradition und der ungewisser Zukunft“ (215-237) i Miha Preinfalk, „Der Adel in Krain zwischen Slowenen und Deutschen“ (239-253).

U predgovoru autori ističu da je vremenski okvir za ovu knjigu dao Stephan Malinowski u svojoj disertaciji iz 2003, kasnije više puta ponovno objavljivanoj, pod naslovom *Vom König zum Führer*. U njoj je pratio razvitak plemstva koje je od utemeljenja Njemačkog Carstva do 1945. prošlo put od specifično njemačkog plemstva, uklopljenog u njemački časnički zbor, preko gubitka važnosti poslije 1919, do povezanosti s nacističkim režimom, za koji su neki vrlo aktivno radili. Pritom je u historiografiji razdoblje 1918–1938. ostalo najslabije istraženo, iako je baš ono bilo važno za oblikovanje stavova razvlaštenog plemstva koje je zadržalo nade u obnovu monarhije, suprotstavljajući se demokratizaciji „bezplemičkog“ društva. Sve do 1990-ih vjerovalo se da je konzervativno plemstvo, vjerno Habsburzima i Crkvi, ostalo imuno na nacionalsocijalizam. Iako su već i tada objavljivani radovi koji su dokazivali suprotno, preko njih prelazilo se šutke, a dodatna su istraživanja bila otežana time da je u Austriji, za razliku od Češke, većina privatnih plemićkih arhiva, kao i arhiva plemićkih udruga još uvijek nedostupna.

Pojašnjavanju pojmova i određivanju smjerova istraživanja pridonijeli su znanstveni skupovi u Beču (2014) i Pragu (2016). Na njima je, primjerice, definiran pojam habsburškog plemstva, za razliku od staroautrijskog. Habsburško je plemstvo bilo katoličko i vjerno dinastiji i nakon njezina pada. Ono je i predmet istraživanja ovog zbornika koji je zamišljen kao prvi u nizu „kolektivnih monografija“ posvećenih habsburškom plemstvu u nekadašnjim krunskim zemljama.

Ilse Reiter-Zatloukal se bavi sudbinom habsburške imovine u Austriji. Kao što je poznato, ta je imovina bila zaplijenjena uspostavom republike, a razni pokušaji povrata i restitucije nisu uspjeli, pa ni u najnovije vrijeme. Djelomično je razlog tome bilo odbijanje Karla I. da abdicira. Ipak, ono što se smatralo privatnom imovinom pojedinih članova dinastije ostalo je u njihovu vlasništvu. Postupanje austrijskih vlasti prema bivšim vladarima bilo je oštrije no u njemačkim državama koje su sa svojim dinastijama, nakon ukidanja njihova položaja, sklopile ugovore kojima su bile djelomično obeštećene ili su zadržale dio imovine. Autorici se u članku potkrala mala pogreška kada je napisala da je Narodno vijeće Države SHS u studenome bilo vijeće države Srba, Hrvata i Slovenaca.

Dobro se nadovezujući na prethodni članak, Maria Pronay bavi se pojmom legitimizma i njegovih značenja u različitim okolnostima. Legitimizam Karla I. temeljio se na njegovu uvjerenju da mu je kruna dana po milosti Božjoj te je se nema pravo odreći. Austrijski legitimisti zalagali su se za povratak monarhije uz zadržavanje austrijske neovisnosti, zbog čega su se oštro suprotstavljali priključenju Njemačkoj. Zbog toga je Karlov sin Otto, nakon smrti svojeg oca (1922) glava kuće Habsburg, postao istaknuti neprijatelj nacističkog režima. U tom je svojstvu odbijao čak i susret s Adolfom Hitlerom. Legitimistička ideja jačala je i položaj kancelara Schuschnigga, pogotovo nakon što je Italija prestala podržavati austrijsku samostalnost. No, istovremeno su legitimističke ideje izazivale nepovjerenje država nastalih raspadom monarhije, ostavljajući Austriju izoliranu uoči *Anschlussa*. Nakon izravne Hitlerove prijetnje izrečene na sastanku sa Schuschniggom u Berchtesgadenu u veljači 1938,

Otto je obeshrabrenom kancelaru predložio da njemu povjeri kancelarski položaj. Time bi, mislio je, pridobile države Male Antante koje su se bojale restauracije Habsburga jer bi se vidjelo da je Otto odustao od obnove monarhije. Kao što je i sâm očekivao, Schuschnigg je njegov prijedlog odbio, smatrajući da bi on Hitleru bio izravan *casus belli*.

Jan Županić objašnjava razliku između višeg i nižeg plemstva. Potonje su činili nositelji titula viteza i „jednostavnog plemstva“, koji nisu imali pravo držanja položaja unutar zemaljskih staleža. Iako su teoretski neplemeniti morali prvo steći jednostavno plemstvo, to se u praksi nije uvijek događalo, jer je vladar mogao dodijeliti bilo kome bilo koju titulu prema vlastitom nahođenju. Ipak, najviši rang do kojeg je mogao doći netko neplemenit bio je barunat. Liberalizacija dodjeljivanja plemstva uslijedila je nakon revolucije 1848/1849, iako u zakonskim odredbama i pravilima o dodjeljivanju odličja nije došlo do promjene. Time je napušten i *numerus clausus*, a otvorile su se i bolje mogućnosti nobilitiranja Židova. Pravo vladara da jedini dodjeljuje plemstvo nije u monarhiji nikada dovedeno u pitanje. Slom monarhije značio je i nagli pad važnosti plemstva koje je još ujesen 1918. imalo važnu ulogu u državi. Plemstvo je u kratko vrijeme izgubilo sve povlastice, a time i utjecaj. To se ponajprije odnosilo na novo plemstvo, koje nije uspjelo steći veće posjede, dok je više plemstvo, usprkos gubitku velikog dijela posjeda u državama nastalim raspadom monarhije, ipak zadržalo gospodarski i diplomatski utjecaj.

Christoph Augustynowicz se bavi Alfredom Antonijem, posljednjim odvjetkom jedne grane poljskih Potockih, a rad mu se u najvećoj mjeri zasniva na Potockijevim memoarima objavljenima 1959, godinu dana nakon njegove smrti. Autor se napose bavi životnim stilom Alfreda Antonija, koji je do kraja Drugog svjetskog rata raspolagao svojim velikim imanjem i prihodima, ali je svejedno zapadao u dugove, tumačeći da je održavanje luksuznog načina života čak njegova patriotska dužnost. Nakon komunističkog preuzimanja njegovih posjeda, u emigraciji je živio od rasprodaje svoje velike zbirke umjetnina koju je uspio dovesti sa sobom u Švicarsku.

Da Franjo Ferdinand nije bio nacionalist, kao ni Franjo Josip i princ Rudolf, zaključuje Georg Kastner. Za razliku od ove druge dvojice, nadvojvoda je bio nesklon mađarskim političarima koje je smatrao odviše nacionalističkim. Slične stavove imali su i ljudi u njegovu okruženju koji se, s rijetkim iznimkama nižih plemića u službeničkim zanimanjima, nisu priklonili nacistima. Za nas je posebno zanimljiv slučaj Edmunda Glaisea von Horstenaua, koji nije pripadao najbližem nadvojvodinom okruženju, ali je bio miljenik voditelja njegove vojne kancelarije. Do kraja Prvog svjetskog rata bio je, prema vlastitim riječima, federalist bez nacionalističkih osjećaja, a poslije 1918. ipak se priklonio velikonjemačkim nacionalistima. Kastner zaključuje da je identifikacija s monarhijom, čak i nakon njezina sloma, bila sredstvo protiv infekcije virusom nacionalizma.

Marija Wakounig, koja se i inače bavila rodom Windisch-Graetz, obradila je u kratkom članku Otta, pripadnika bočne loze Weriand. Nakon što je prikazala njegov privatni život, obilježen tragičnim brakom s kćeri pokojnog prijestolonasljednika Rudolfa, a na koji ga je natjerao osobno Franjo Josip, prikazala je njegovu borbu za očuvanje obiteljskih posjeda u Sloveniji. U tu je svrhu čak uzeo jugoslavensko državljanstvo, računajući, vjerojatno, da će lakše prebroditi agrarnu reformu u zemlji kojoj je na čelu kralj. Pokazalo se, međutim, da je gubitak posjeda ipak bio neizbježan, zbog čega je Otto jugoslavensko državljanstvo zamijenio talijanskim.

Sličnu je dramu prošao i rod Auersperga, o čemu piše Magdalena Bruckmüller-Schindler. Ukratko, tijekom godina najveći dio dobara bio je oduzet, ponešto uz naknadu koja

je tek manjim dijelom bila isplaćena. Kraj je došao u studenome 1944, kada je AVNOJ donio zaključak o konfiskaciji cjelokupne imovine Auersperga. Knez Karl Adolf u to se vrijeme borio u njemačkoj vojsci na istočnom bojištu, a zabilježeno je i da se nakon *Anschlussa* u Berlinu zalagao i za pripojenje Kočevskoga kraja u kojem su se nalazili njegovi još sačuvani posjedi.

Bolje od ranije spomenutih prošli su Lichtensteini, koji su uspjeli sačuvati znatan dio svojih posjeda u Čehoslovačkoj, iako tamošnje vlasti pri pregovorima nisu uzimale u obzir vladarski položaj dinastije. O tome piše Václav Horčíčka.

Konstantinos Raptis bavi se trima generacijama roda Harrach, čiji su najvažniji posjedi, ali ne jedini, bili smješteni u Češkoj. Najstariji od te trojice, Johann (Jan) (1828–1909), bio je carski lojalist i austrijski patriot, ali ga to nije sprečavalo da se zalaže za razvitak češke nacije s kojom je bio usko povezan i čije je interese zastupao i kao poslanik u Carevinskom vijeću. Njegov sin Otto (1863–1935) nastavio je očevu politiku i nakon sloma monarhije, iako se zbog protuplemičke politike novih vlasti donekle otudio od češke nacije. Promjena je, međutim, nastupila s najmlađim Harrachom, Johannom (Hansom) (1904–1945), koji se priklonio nacionalsocijalizmu i odbio potpisati apel dvanaestorice čeških plemića koji su se 1938. zalagali za očuvanje suvereniteta Čehoslovačke, kao i istovrsni apel 69 plemića iz rujna 1939. Na njegove je stavove utjecalo sve ono što se plemićima i Nijemcima događalo u Čehoslovačkoj nakon sloma monarhije, a za razliku od plemića čiji su posjedi bili samo u Čehoslovačkoj, Harrachi su imali dvorac u Rohrau i palaču u Beču pa je i to moglo utjecati na njegova opredjeljenja. Hans je krajem rata bio mobiliziran u njemačku vojsku, a preminuo je u svibnju 1945. u američkom zarobljeništvu.

Članak o Ottokaru i Heinrichu Haugwitzu odudara od ostalih po tome što je njegova autorica kći posljednjega Haugwitza koji je živio u dvorcu Náměst u Čehoslovačkoj (danas u Češkoj), u kojem je i sama bila rođena 1943. Tema je članka otpor koji su braća Haugwitz pružala nacističkim vlastima u vrijeme protektorata Češke i Moravske. Usprkos tome, njezin je otac Heinrich bio zadržan u logoru i na prisilnom radu, iako mu nije mogla biti dokazana suradnja s okupatorima. Napokon su obojica s obiteljima bila prisiljena napustiti Čehoslovačku i preseliti se u Austriju. Tek 2005. objavila je češka Vlada rezoluciju kojom je priznala zasluge pripadnika njemačke manjine (iako su Haugwitzi 1930. prihvatili češku nacionalnost) u otporu nacistima i ispričala se za postupke kojima su usprkos tome bili izloženi od strane komunističkih vlasti. Članak završava u optimističnom tonu zbližavanja novih generacija Čeha i Nijemaca/Austrijanaca.

Judit Pál je dio rezultata projekta o istraživanju sedmogradskih/transilvanijskih elita u vrijeme dualizma izložila u članku u kojem obrađuje udio i ulogu plemstva u tim elitama. Autorica zaključuje da je aristokracija imala vodeću ulogu u kulturnom i političkom životu prije revolucije (u kojoj je aktivno sudjelovala), da se u vrijeme apsolutizma povukla iz politike, ali ne i iz javnoga života, a i da je u vrijeme dualizma zadržala vodeću ulogu. No, s vremenom je njezin položaj slabio, ne na račun građanstva, već činovništva koje je postalo važan stup vlasti.

Iskra Iveljić dala je pregled sudbine hrvatsko-slavonskog plemstva od 1848. do 1918, ne zapostavljajući ni najnovije razdoblje Republike Hrvatske. Na početku članka upozorila je na heterogenost plemstva kako u socijalnom (od plemića jednoselaca do aristokrata veleposjednika) tako i u etničkom smislu. Postojale su i regionalne razlike, s velikim posjedima u Slavoniji i znatno manjim u civilnoj Hrvatskoj. Karijere su se za mlađe sinove višeg plemstva, kao i za niže plemstvo, otvarale u javnoj upravi i vojsci (stjecanje

plemstva radi vojnih zasluga bilo je tipično za srpsko plemstvo iz Vojne krajine). Postupno je opadalo zanimanje za svećenički poziv, a u diplomaciju su mogli ući samo dobrostojeći plemići jer se prvih šest godina nije dobivala nikakva naknada. Plemstvo je igralo važnu ulogu u hrvatskoj politici i poslije 1848. Većinu ili gotovo sve najviše funkcije držali su pripadnici plemstva i jedino je Mažuranić stupio na bansku dužnost kao pučanin. Iveljić objašnjava različite političke stavove plemstva u razdoblju obnove parlamentarizma i potom dualizma, prikazujući stavove prohrvatskog, prougarskog i probečkog plemstva. Usprikoš aktivnoj ulozi u politici, hrvatsko i slavonsko plemstvo, za razliku od ugarskog ili češkog, nije stvorilo vlastitu stranku, nego je djelovalo u okviru građanskih stranaka. Kao i u već spomenutim slučajevima, politički stavovi nisu bili jednoznačni s etničkim podrijetlom, kako glede nacionalnog pitanja tako i u vezi s liberalnim ili konzervativnim stavovima. Naravno, kako ističe Iveljić, nacionalno određivanje plemstva vrlo je teško jer je pogotovo više plemstvo u svojoj naravi nadnacionalno, zbog čega je, između ostalog, i bilo glavni zagovornik monarhije. Krajem stoljeća plemstvo se suočava s ekonomskim teškoćama u nastojanju da se prilagodi tržišnom poslovanju. Dok je staro plemstvo u tome samo djelomično uspješno, nastaje novi sloj nobilitiranoga poduzetničkoga građanstva, među kojim se javljaju i neke židovske obitelji. Neki pripadnici nižeg i srednjeg plemstva rješavaju egzistencijalne probleme prihvaćanjem službi, pri čemu neki dostižu i do banske časti. U nastavku članka Iveljić prikazuje sudbinu plemstva tijekom Prvoga svjetskog rata, kao i probleme s kojima se suočavalo nakon raspada monarhije. Sudbine pojedinih obitelji u novoj kraljevini bile su vrlo različite, ali svi su se morali prilagođavati novonastalim političkim, socijalnim i ekonomskim prilikama u kojima su ostali bez velikog dijela svojih posjeda i bez ranijih povlastica. Potom ukratko informira o prilikama za vrijeme i poslije Drugog svjetskog rata, kada je imovina većine pripadnika plemstva bila uništena, opljačkana ili zaplijenjena. Na samom kraju kratko komentira prilike nakon 1990, kada se dio plemstva vratio u Hrvatsku, nastojeći se prikazati (dodao bih: dijelom uspješno) kao predvodnik borbe za nacionalnu neovisnost. Neki su u plemstvu vidjeli i, kako autorica ističe, „avatare nadnacionalnog“, svojevrsnu poveznicu Hrvatske s Europskom unijom.

Svemu što je autorica napisala dodao bih da se plemstvo 1995. u Hrvatskoj organiziralo u udruhu Hrvatski plemićki zbor, koja je više od kulturnog značenja no što bi činila neko tijelo s političkim ambicijama. Slučaj tobožnjih Frankopana, a zapravo roda Doimi de Lupis, izbačenih iz Zbora zbog lažnog predstavljanja, zanimljiv je primjer zlorabe i konstruiranja tradicije u svrhu stjecanja (a ne povrata) nemale imovine. Napokon, možda je trebalo spomenuti i djelatnost Otta Habsburga u Hrvatskoj, iako njegova aktivnost nije imala veze s hrvatskim plemstvom. Izvjesne pretenzije u vezi s Hrvatskom pokazao je njegov sin Karlo, koji je svojoj djeci nadjenao imena Eleonora Jelena i Ferdinand Zvonimir.

Posljednji je prilog u zborniku članak Mihe Preinfalka. Članak započinje ocjenom slovenske historiografije s obzirom na njezin odnos prema plemstvu te autor donosi dobro poznatu ocjenu o zanemarivanju plemstva, koje je većinski bilo njemački orijentirano, od strane slovenskih povjesničara. Promjena je, prema Preinfalku, nastala tek na kongresu slovenskih povjesničara u Celju 1982. Šteta je da je propustio spomenuti da je možda najvažniji poticaj promjeni ponajprije u slovenskoj, ali i hrvatskoj historiografiji, dala iste godine Nada Klaić svojom knjigom *Zadnji knezi Celjski v deželah sv. krone*. U nastavku članka autor se bavi prikazom slovensko-njemačkih sukoba u 19. stoljeću, u kojima je najveći dio plemstva zastupao njemačke interese, ali je bilo i iznimaka, poput grofa Josefa Emanuela Barbo-Waxensteina i grofa Gustava Thurn-Valsassina. Pogotovo se prvi

smatrao Slovincem i zalagao, između ostalog, za uvođenje slovenskog kao službenog jezika. Nakon sloma monarhije položaj plemstva u Sloveniji postao je težak kako zbog njihove pronjemačke orijentacije, tako i zbog vezanosti uz Habsburge. Velik dio plemstva napustio je novu kraljevinu, a konačni mu je udarac zadan završetkom Drugog svjetskog rata, iako većina plemstva nije aktivno podržavala nacionalsocijalistički režim. Plemstvo je bilo fizički izbrisano (protjerano ili eliminirano), imovina mu je bila oduzeta ili uništena, a bilo je izbrisano i iz historiografije, pa time i iz nacionalne memorije. Tek u nekoliko posljednjih desetljeća situacija se, što se povijesnih istraživanja tiče, promijenila i dosta se istraživanja posvećuje plemstvu ne samo u srednjovjekovnom razdoblju nego i do moderne povijesti.

Zaključno se može ustvrditi da je ovaj zbornik vrlo koristan ponajprije po nizu istraživačkih pitanja kojima se bavi i koja tek otvara. Osim toga, jasno pokazuje prednosti komparativnih pristupa određenoj problematici jer čitatelju razvidno predočava slične ili istovrsne fenomene u raznim državama sljednicama bivše monarhije. Pojedini članci mogli bi biti zanimljivi čak i nestručnom čitateljstvu jer na zanimljiv način govore o ljudskim sudbinama u turbulentnim vremenima. Šteta je što u Hrvatskoj (a i drugdje) pomalo nestaje publika koja je u stanju čitati njemački, čak i među stručnjacima, iako je teško zamisliti povijesna istraživanja Srednje i Istočne Europe bez poznavanja tog jezika.

Neven Budak

Dubrovačka politička i društvena scena na početku 20. stoljeća

Barbara Đurasović, Prava Crvena Hrvatska i pravaši. Hrvatski nacionalizam u Dubrovniku početkom 20. stoljeća, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2021, 376 str.

Prava Crvena Hrvatska i pravaši. Hrvatski nacionalizam u Dubrovniku početkom 20. stoljeća naslov je monografije dr. sc. Barbare Đurasović, objavljene u nakladi Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, u kojoj je autorica analizirala uređivačku politiku lista *Prava Crvena Hrvatska*, istovremeno prateći razvoj političke pravaške misli u Dubrovniku.

Obradom 708 brojeva *Prave Crvene Hrvatske*, lista i glasila dubrovačkih pravaša koja su izlazila od 19. ožujka 1905. do 9. studenoga 1918, autorica donosi presjek političkog života Dubrovnika s početka 20. stoljeća, ali i dašak dubrovačke svakodnevice jer, kako i sama navodi, „Novine su svojevrsni ‘vremenski stroj’ jer listanjem njihovih stranica, odabirom datuma i godine, može se vratiti u ‘povijesnu stvarnost’.“ (15) Da bi se u potpunosti obuhvatila novinska, ali i politička atmosfera toga vremena, uz *Pravu Crvenu Hrvatsku*, autorica je obradila i novine *Crvena Hrvatska* i *Dubrovnik*. Uz navedene listove, velika pozornost posvećena je i opsežnoj literaturi te arhivskoj građi kako bi se izbjeglo

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

55

BROJ 2

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2023.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 55, broj 2

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Domagoj Tončinić

Glavna urednica / Editor-in-Chief

Inga Vilogorac Brčić

Izvršna urednica / Executive Editor

Kornelija Jurin Starčević

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Marijan Premović (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien),
Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo),
Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),
Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),
Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina d.d.

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrčak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*